Lelkiismereti döntés

NAGY PÉTER TIBOR
egyetemi tanár

A háború természete olyan, hogy ártatlan emberek halnak meg benne.

Az emberek különböző mértékben ártatlanok. Nyilván abszolút ártatlanok az egészen kicsi gyerekek. Kicsit kevésbé ártatlanok a nagyobbak. Akiknek mindenféle jogokat követelünk – pl. létezik a vallási nagykorúság fogalma, amikor nem kell követnie (pl. Németországban) az iskolai hittan kérdésében a szülei döntését. Amikortól szexuális jogai vannak, melyek függetlenek attól, hogy szülei mit gondolnak az LMBTQ-ról. Amikortól szavazójogot követelünk számára. Amikor általunk helytelenítve, de társadalmi történelmi tényként gyerekkatonaként harcolnak, néha romantikus serdülői önkénteskedéssel. A joggal felelősség jár. És az bizony csökkenti az ártatlanságot.

Azután hagyományosan ártatlannak mondjuk a nőket, az időseket, a rokkantakat, a betegeket. Gondolom, abból a korból van ez, amikor test küzdött test ellen. Amióta lőfegyverek és robbanóanyagok vannak, ártatlanságuk elenyészett. Szabadon döntenek arról, hogy kockáztatják-e az életüket, és sajnos a velük „rendelkezők” is szabadon döntenek erről.

Ártatlanok a civil férfiak. Hiszen csak akkor válhatnak gyilkossá, ha fegyvert fognak. Amióta lőfegyver vagy robbanóanyagok vannak, különösebb kiképzés sem kell, hogy mások életének kioldására legyenek képesek. Elég hozzá a fanatizmusuk vagy parancsteljesítésük.

Ártatlanok továbbá a sorkatonák. Nem akarnak ők háborúba menni, nem tehetnek ők arról, hogy egy országban vagy társadalomban éppen sorhadsereg van. Emigrálni, fegyverviselést megtagadni nem könnyű, nem is elvárható. Persze: lehetséges. Amíg van olyan ember, aki megtagadja, hogy valamely bűnös ügyben sorkatona legyen, addig a többiek, akik ezt nem tették, mégsem teljesen ártatlanok.

Ártatlanság vélelme illetheti azt is, aki önkéntesen katonának állt. Senki nem tehet arról, hogy társadalmában olyan viszonyok vannak, ahol ez tűnik természetes karriernek, nincs más lehetőség, óriási a társadalmi elvárás. És persze az önkéntes katona is gondolhatja, nem fog embert ölni, átlébecolja a háborút. Azután vagy sikerül, vagy nem.

Azután bizonyos értelemben ártatlan az is, aki kifejezetten terrorista akcióra vállalkozik. Ő ugyan tudja, hogy embereket fog ölni, de senki nem tehet arról, hogy iskolázatlan, ezért megvezethető. Hogyha nem iskolázatlan, akkor is kerülhet egy ideológia hatása alá. Vagy ha nem, tényleg kell neki az a kis zsold, özvegy édesanyját tartja el. Vagy a bátyjáért áll bosszút, persze nem azon, aki megölte, hanem aki véletlenül ugyanolyan egyenruhát visel vagy ugyanolyan nyelvet beszél.

Nagy kár, hogy a történelem nem egyetlen hatalmas szimulációs gyakorlat egy amerikai középiskola jogi vagy etikaóráján.

A történelemben – már abban, ami nekünk jutott ebben az évezredben meg az előző néhányban, nem zárom ki, hogy másképp is lehetne – erők csapnak össze. Társadalmi meg piaci erők béke idején és fegyveres erők háború idején.

A háborúkban ártatlanok is meghalnak. A háborúban részben az hal meg, aki direkt olyasmit csinál (általa szentnek tartott ügyért), hogy meghaljon, részben aki tudatosan vállalja ennek kockázatát, részben olyan, aki rosszkor van rossz helyen. Ennek számát lehet csökkenteni, de nem lehet nullává tenni.

A háborúk társadalmivá váltak. Régen csak a lovagok harcoltak: a rózsák háborújában alig érintette az angol lakosságot, hogy a nemesség majdnem kiirtotta egymást. Azt akartuk (a magunkfajták azt akarták), hogy ne így legyen. Legyen a történelem mindenkié. Hát ez az ár.

Sokan úgy döntenek, hogy nem engednek azoknak, akik betörnek a lakásukba, nem engedik megerőszakolni magukat vagy feleségüket, gyerekeiket. Nem engedik elvinni a vagyonukat. Kések kerülnek elő, lövések dörrennek. Mások úgy gondolják, engedik ezt, mert az élet mindennél fontosabb. És a tiszta lelkiismeret, hogy nem sebesítettem meg, nem öltem meg egy egyébként jóravaló betörőt. (Akikkel regényben, filmben általában rokonszenvezek is. Ki ne szeretné Rejtő hőseit, ki ne szeretné a Belmondo által megszemélyesített csibészeket.)

Mindenkinek szíve joga így vagy úgy gondolni. De morális mozgalmat szervezni aköré, hogy csak a védekezés minimalizálása az egyetlen helyes magatartás, talán mégsem helyes. A minimális védekezésből az következik, hogy erősebb marad a Sötét Oldal, újra és újra támadni fog.

Sok-sok adót fizetünk abból a célból, hogy ha nem személyesen engem támadnak meg, legyenek, akik megvédenek. Meg akiknek az adót fizetjük, azok is megkérnek erre másokat. Már a déloszi szövetségben – a görög antikvitásban – feltalálták, hogy olyan államok, amelyek 6-10 katonát állíthatnának méretük szerint, adják másoknak a pénzt, akik harcolnak helyettük. A perzsák ellen, hogy szabad görögök maradhassanak.

Az ukrán hadsereg az orosz fronton (és potenciálisan a belaruszon) engem véd. Az izraeli hadsereg – minden frontján – engem véd. Az én életemet, az én életformámat, az én jogaimat. Tudom, hogy e hadseregek lépései miatt meghalnak ártatlanok. A harcot, életkori meg fizikai okból, nem tudom átvállalni. A lelkiismereti döntésükben tudok osztozni. Amit elkövetnek, az én bűnöm is.

Ha lenne Sátán, és olvasná a lapot, üzenném neki: viheti a lelkemet.

Tudok – írásban, szóban, tüntetésen, szavazófülkében – küzdeni azok ellen, akik nem becsülik meg a magyar anyanyelvű drónparancsnokot, akinek köszönhetően kissé csökken az orosz gázbevétel. Tudok vitatkozni barátaimmal, akik az ártatlanok védelmében szidják az izraeli hadsereget Gáza ügyében. Ezekben a vitákban akár tévedhetek is.

Nem vagyok ölelkezős fajta. Egy magas rangú ukrán tiszt érzékeli, hogy a PhD folyamatában (persze nem katonai téma, hanem társadalomtudományi) mindenféle szívességeket teszek, olyan kompromisszumot is vállalok, amiket magyar hallgatóért nem tennék. Nem nagyon van közös nyelvünk. Azt már megértette, hogy Magyarország, Budapest nem az a hely, ahol ilyen viszonylatban üveg italt lehetne átadni. Tanácstalanul álldogál – magas, kopasz ember, egyenruhában, a házi védése után. Aztán egyszer csak megölel. Nem bánom.

Egyvalamit nem tudok és nem akarok: nem akarom, hogy amíg élek, Moszkva nacsalnyikjai vagy Teherán turbánosai mondják meg, milyen világ legyen nálunk. S esetleg jó lenne, ha ezt később sem mondhatnák meg. Meg még az is, hogy Moszkva és Teherán urai oroszokat és irániakat se sanyargassanak.

Egyvalamit nem tudok és nem akarok: nem akarom, hogy amíg élek, Moszkva nacsalnyikjai vagy Teherán turbánosai mondják meg, milyen világ legyen nálunk.

FOTÓ: AFP/DMYTRO SMOLIENKO/NURPHOTO

Zavaros, bölcs és nagy

DR. HASKÓ LÁSZLÓ
orvos

A rakodópart alsó kövén nem ültem, mint József Attila, hanem álltam, és nem a zavaros, bölcs és nagy Dunán elúszó dinnyehéjat figyeltem, hanem Belpest észak–déli főútvonalát, az alsó rakpartot, ahol egymást érik az autócsodák. Csöndben suhannak, nem borzolják a levegőt. Amelyik nem elektromos, annak is színtelen alpesi hegyi kipufogása van.

Huszonhárom éves korom óta (ötvennégy éve) van saját autóm. Azzal mentem mindenhova Pesten, egészen a kétkerekűek 2020-as (szerencsétlen) emancipációjáig. Bárhová kellett is mennem, bárhonnan jöttem, ha csak egy rövid szakaszra is, lementem vagy a pesti, vagy a budai alsó rakpartra. Csaknem tíz évig dolgoztam észak-Óbudán, miközben dél-Pesterzsébeten laktam. Általában odafelé a budai, hazafelé a pesti oldalon hajtottam végig. Ami örömet gépkocsi és ami örömet város adhat, azt naponta kétszer kaptam meg. Sőt nem szégyellem, kimondom: gyönyört éreztem.

Ha dugó volt, akkor minden követ át tudtam vizsgálni. Európa legszebb városait autóztam végig, nagyon élveztem mindet, de az autózás nyújtotta fenséges szabadságérzésen kívül mást nem éreztem. A fővárosi rakpartokról nézve kitárulkozik a város – a történelmével együtt. Ettől az enyém, ettől az én Hazám. Gyalog is szép minden, de ugyanúgy vendégnek érzem magam, mint Prágában vagy Berlinben. Nekem az autó adja a szabadság érzését.

Ennek természetesen „történelmi” okai vannak. Én a (sosem szeretett) biciklitől indultam, az első (kis vacak) autóm maga volt a boldogság. A mai fiatalság fordított utat jár be. Fuldokolnak a sok autótól. Ráadásul a korszerű autók ára az egekben van. Ezzel kész is a generációs összeütközés.

Számomra sajnálatos, hogy bár a főpolgármestert 2019-ben a mi generációnk hozta nagyon nagy többségbe, első ciklusában mégis nagyon megfeledkezett rólunk. Az autósok „üldözése” és a kerékpárosok veszélyes pozitív diszkriminálása ellenemre van. Nem mellesleg azzal, hogy a kétkerekűek szabálytalanságai és károkozásai nem járnak következménnyel, lerombolta az egyébként sem acélos budapesti közlekedési morált. Gyanítom, a főpolgármester közgyűlési és választói támogatottságának vészes apadása nem teljesen független ettől a cserbenhagyástól.

Jó lenne valami kompromisszumot találni, legalább a rakpartok ügyében, mert azok az intézkedések és nyilatkozatok, amelyek mostanában a fővárosi vezetéstől nyilvánosságra jutnak, helyenként a logikát és a józan (paraszti) észt is nélkülözik. Augusztus 20. előtt a főpolgármester tiltakozott a rakpartok egy teljes hétre történő lezárása miatt, miközben a főváros sorra-rendre zárogatja le ugyanazokat a szakaszokat, szintén bizonyos (létező vagy nem létező) kedvtelések kielégítése céljából. Értem én, hogy ez tulajdonképpen kormányellenes szájkarate akart lenni, de nemcsak vérszegény, hanem becsapás is. A tűzijátékot lehetne ellenezni, én sem szeretem, de tudomásul veszem, hogy egy évben egy napon a főváros vendégül látja a vidéket. Ez a panem et circenses kádári hagyománya. Sokkal kedvesebb nekem a bóvli tűzijáték, mint az idebuszoztatott vidéki cöfösök ökölrázós békemenete. (Őket száműzném Pusztaszerre.) Viszont ha tűzijáték lesz, azt elő kell készíteni, és utána takarítani kell.

A fakultatív városvédő (a főpolgármester) tehát csacsiságot beszélt. De bajt az okoz, amikor csacsiságokat csinál, például a rakpartokkal. Az még nem katasztrófa, hogy a prágai, bécsi és belgrádi turistáknak meg a felcsúti és a nyírtasi ifjaknak plázst akar építeni. De miért a város szívében? Ez így egy (korosabb) pesti polgárnak újabb elidegenítő momentum, ismét kiszorul valahonnan, ahol eddig az otthona volt. Ráadásul a Duna zavaros és túl nagy sodrású a strandoláshoz. A fürdés nélküli plázs pedig olyan kellemes, mint a testületi többség nélküli polgármesterkedés. Sőt rosszabb, mert a klímaváltozás miatt vagy 40 fokos a hőség, vagy tomboló vihar és 16 fok van.

Egyébként a pestiek és a budaiak, valamint a kedves „gyüttmentek” nagyon örülnének, ha a zavaros, bölcs és nagy Duna köré egy korzót építene ki a főváros. Ennek központi része a minden járművű nélküli Lánchíd, két szára a budai, illetve a pesti felső rakpart. A korzó déli lezárása az Erzsébet híd. Természetesen a felső rakpartokról lejárásokat (lépcsőket, lifteket, siklókat, mozgólépcsőket) kellene létesíteni a rakodópart alsó köveihez, hogy ott ingyen lehessen elgondolkodni múltról és jelenről. A 2-es és a budai fonódó villamos, valamint az alsó rakparti személygépkocsi-forgalom életben tartása a budapestiek dolgos hétköznapjait is megédesítené.

A Duna zavaros és túl nagy sodrású a strandoláshoz. A fürdés nélküli plázs pedig olyan kellemes, mint a testületi többség nélküli polgármesterkedés.

A lapban megjelenő hirdetések nem feltétlenül tükrözik szerkesztőségünk álláspontját.

Az oldalon megjelenő vélemények nem feltétlenül tükrözik szerkesztőségünk álláspontját. Lapunk fenntartja magának a jogot a beérkező írások szerkesztésére, rövidítésére.